

Gáspár Ferenc-Hergár Eszter

Valóban lejárt a múzeumok kora?

A változás kulcsát az ismeretek élményszerű átadása, a szórakoztatva oktatás jelentheti

„A múzeumoknak vége?” – az idei központi felvételi magyar nyelv feladatsorában erről a kérdésről kellett fogalmazást írniuk a középiskolákba felvételiző diákoknak. Lehetett amellet érvelni, hogy a múzeumok kora lejárt, de az ellenkezőjéről is megfogalmazhatták véleményüket, azaz, hogy a múzeumoknak korántsem fellegzett be. A kérdés az internet egyre szélesebb körű használatából fakadóan valóban aktualitás: mit tud ma nyújtani egy múzeum? Mennyiben változtak meg a látogatói igények, és milyen hatással volt a koronavírus-járvány a múzeumok működésére? És a legfontosabb kérdés: miként tudják eredményesen elsajátítani a múzeumban látott-hallott ismereteket a mai látogatók?

Cikkünkben – hazai és nemzetközi előremutató példákat alapul véve - a modern, élményszerűen működő múzeumok létjogosultságát kívánjuk bemutatni. Az olyan tudásmegosztásról, mely a szórakoztatva oktatást, a figyelem lekötését és a látogatók bevonását tűzi ki céljául.

Több ezer múzeum, egyetlen definíció

A múzeum szó hallatán elsőre sokunknak a hatalmas, oszlopos épületek jutnak az eszébe, melyekben műalkotások, történelmi nevezetességek megtekintésére van lehetőségünk. Azonban elég csak hazai viszonylatban körülnéznünk ahhoz, hogy szembe találkozzunk olyan élményalapú, a látogató bevonására törekvő modern létesítményekkel, mint a Light Art Museum, a Magyar Zene Háza, vagy a Pénzmúzeum. Nincs hát egyszerű dolgunk, ha meg szeretnénk határozni: mi pontosan a múzeum.

A Múzeumok Nemzetközi Tanácsa tavaly ősszel - hosszas egyeztetések után – frissítette és fogalmazta újra a múzeum definícióját: *„A múzeum a társadalom szolgálatában álló nem profitorientált, állandó intézmény, amely kutatja, gyűjti, megőrzi, értelmezi és kiállítja a tárgyi és szellemi örökséget. A múzeum a nyilvánosság számára nyitott, hozzáférhető és befogadó, elősegíti a sokszínűséget és a fenntarthatóságot. Etikusan, szakszerűen és a közösségek részvételével működik és kommunikál, változatos tapasztalatot nyújtva az oktatás, a szórakozás, a reflektív gondolkodás és a tudásmegosztás terén.”*

Az új definícióban tehát a tudásmegosztás mellett az oktatás és a szórakoztatás is helyet kapott a múzeumok nyújtotta élmények között. Tény, hogy a digitalizáció térnyerésével az ingerküszöbünk kitolódott. Hogy lekössük a figyelmünket és a lényegre koncentráljunk, nem elég szűrni a számtalan csatornán érkező információkat, hanem valamilyen módon az érdeklődést is fenn kell tartanunk. Ami 10-20 évvel ezelőtt lekötötte egy általános vagy középiskolás diák figyelmét, ma már lehet, hogy „radar alattinak” számít, vagy nem elég érdekfeszítő egy mai fiatalnak. A hatalmas zajban tehát a kiállítások élményközpontúságára érdemes egyre nagyobb hangsúlyt fektetni.

Az online megjelenés erősítése érdekében a múzeumok már korábban is komoly lépéseket tettek, ám az igazi elmozdulást a koronavírus-járvány okozta lezárások hozták. Számos kiállításról készült ekkor virtuálisan bejárható változat, mely által nemcsak magát a tárlatot tekinthetjük meg, hanem a tárgyakat is megvizsgálhatjuk közelebbről professzionális 3D scannereknek köszönhetően. Ennek nyomán az ország bármely pontjáról akár azonnal átélhetjük a tárlatvezetés élményét. Az otthoni elérhetőség mellett a technológia új lehetőségeket nyitott meg a vándorkiállítások előtt is.

A lehetőségek és eszközök széles tárháza tehát adott. Nézzük, hogyan éltek mindezzel a múzeumok, milyen megoldásokkal válaszoltak a jelenkor kihívásaira.

Európai gyakorlatok

A European Museum Forum 1977 óta minden évben kiosztja az Év Európai Múzeuma díjat, melynek elbírálása során fontos szerepet kap az innováció és a minőségi tudásátadás, valamint szemléletformálás. Az utóbbi években olyan intézmények nyerték el ezt a neves díjat, mint a holland Museum of the Mind, a Naturalis Biodiversity Center és a svájci Stapferhaus.

Mindhárom intézmény különös hangsúlyt fektet a kiállítás látványelemei mellett arra, hogy a látogató élményekkel gazdagodjon, egyes esetekben akár ő maga is részévé váljon a kiállításnak. A Naturalis Biodiversity Center például lehetőséget biztosít arra, hogy a régészek és kutatók munkájába betekintést nyerjünk, az élmények gyűjtése során akár őshüllőcsontokat is kézbe vehetünk.

A Museum of the Mind egy olyan, sokakat érdeklő témát dolgoz fel, mint az elme működése. Ennek bemutatása közben a múzeum tüzetesen körbejárja a mentális egészség megőrzésének témakörét. Végül pedig mi magunk is bővíthetjük a kiállítás anyagát egy-egy feljegyzett gondolatunkkal.

A Stapferhaus koncepciója nem összpontosul egyetlen tematika köré, inkább a közösséget mozgató egyes kérdések megválaszolását tűzte ki célul. Például, hogy miként tudjuk egy információról megállapítani, hogy az igaz, vagy csak félre akarnak vezetni vele minket. A kérdések megválaszolásában számtalan digitális eszköz, interaktív játék, és vezetett előadás segít bennünket.

Zenétől a pénz útjáig - itthon is van mit megnézni!

A friss múzeumi szemlélet hazánkban is erősödik mind az online megjelenés, mind az élményközpontúság tekintetében. Jó példa a Néprajzi Múzeum „EthnoZoom” című díjnyertes alkotása, mely az egyes tárgyak kalandos útját mutatja be, a feltárástól a kiállításba helyezésig. A Petőfi Irodalmi Múzeum is élen jár a mozgóképgyártásban. Ők elsősorban a fiatalabb közönséget igyekeznek elérni, részben ennek köszönhető, hogy TikTok felületükön számos kreatív videóval találkozhatunk. Az élményalapúság szempontjából érdemes szót ejtenünk a Light Art Museumról, amely lenyűgöző látványvilággal vezet be minket a fényfestés és a világítástechnika világába. A Magyar Zene Háza szintén úttörőnek számít az élményközpontúság terén: a Kreatív Hangtérben például nyolc különböző installáció segítségével lehet játszani a hangokkal, majd élvezni a saját magunk által létrehozott produkciót.

Ha már látvány és szórakozás, nem mehetünk el szó nélkül a márciusban egyéves születésnapját ünneplő Magyar Pénzmúzeum és Látogatóközpont mellett sem. A múzeum interaktív digitális tudástár segítségével mutatja be a pénz funkciót 5 állomáson keresztül. Lehetőség nyílik például megemelni egy valódi aranyrudat, és pénzt is nyomtathatunk saját arcképünkkel ellátva. A Pénzmúzeum csoportos múzeumi foglalkozásokkal és a teljes kiállításon átívelő játékkal is igyekszik támogatni a látogatói élményt.

A jelenkor kihívásait értő múzeumok speciális tudást és élményeket hordoznak, nem ritkán az életünket jelentősen meghatározó témák kapcsán tudnak hitelesen és eredményesen ismereteket átadni. A visszamérések, a látogatói jelzések nyomán bátran kijelenthető: a múzeumok ideje korántsem járt le, sőt, egy új korszak, az élményszerű működésre fókuszáló múzeumok kora most kezdődött el.

„Szerkesztett formában megjelent a Magyar Hírlap.hu oldalon 2023. február 7-én.”

